

СЕКЦІЯ 3 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-4-5>

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ВЕКТОР РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ»

Булкат Марина Сергіївна,
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач сектору претензійно-позовної роботи
департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду;
доцент кафедри цивільного, господарського, адміністративного права
та правоохоронної діяльності
Інституту права та суспільних відносин
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
yfim@ukr.net
orcid.org/0009-0007-4647-8199

Метою статті є визначення змісту поняття «вектор розвитку адміністративного права України».

Методи. Варто звернутись до загальнотеоретичних прийомів. Значну роль у методології формулювання змісту правничих категорій і понять відведено «класичним» принципам наукового пізнання, серед яких: усебічності дослідження, комплексності, історизму.

Результати. Установлено, що зміст поняття «вектор розвитку адміністративного права України» спирається на значення категорії «трансформаційний процес». Під ним можна розуміти кардинальні зміни характеру, структури та механізмів функціонування державної влади, політичної системи, адміністративної сфери, досягнення їхнього якісно нового стану. Визначено, що трансформаційний процес – не безцільний рух. Важливу роль відіграє формування його вектора розвитку. Поняття вектора визначено як величина, що характеризується напрямом. Визначено, що після відновлення незалежності України ідейними основами адміністративного права визнано людиноцентристські положення. Відбулась трансформація адміністративно-командного «права державного управління» у галузь, яка нормативно визначає та регулює права й обов'язки державної діяльності щодо взаємодії із громадянським суспільством, є інструментом функціонування демократичної, правової держави. Визначено, що важливим у формуванні вектора розвитку адміністративного права є досвід упровадження демократичних патернів тих держав, які отримали позитивні результати їх верифікації, як-от європеїзація доктрини адміністративного права та її нормативної складової частини. Зазначено, що варто тримати баланс між використанням позитивного досвіду й огульним копіюванням положень доктрини та практики інших держав. Констатовано, що розвиток вітчизняних адміністративних практик і законодавства – тяглий, досліджений науковцями, запропоновано його поділ на: часи Київської Русі та Галицько-Волинського королівства; литовсько-польську добу; козацько-гетьманську добу; період із кінця XIX століття до 1917 року; період Української народної республіки (1917–1920 роки); період радянської окупації; період відновлення незалежності України. Розвиток наукової складової частини вітчизняної доктрини адміністративного права – безперервний, тривав у працях громадських і церковних діячів, науковців, викладачів. У деякі історичні періоди був відмінний від державно-правової практики з об'єктивних причин. Історіографічний аналіз вітчизняної доктрини свідчить, що протягом розвитку вона перебувала в контекстному взаємозв'язку із західноєвропейською доктриною, однак не тотожна їй. Автентичні традиції українського адміністрування сформовано в контекстуальному співвідношенні із західноєвропейською доктриною. На всіх етапах розвитку опрацьовувались передові підходи й ідеї. Справили вплив магдебурзьке право та традиції литовського, польського адміністрування. Велике значення мали положення вітчизняних церковних діячів про державну владу в розвитку наукової складової частини та у прикладному розвитку державності. Провідну роль у формуванні автентичних українських традицій адміністрування відіграла філософія козацтва. Після відновлення незалежності України відбувається повернення до автентичних вітчизняних положень і практик адміністрування. Навколо вектора постають тенденції розвитку теорії та практики адміністративної галузі. Для їх визначення необхідно спиратись на загальні основи категорії «тенденції розвитку» як «напряму розвитку якогось явища, думки чи ідеї, здійснювання закону за внутрішньою притаманною йому логікою руху».

Висновки. Вектор розвитку сучасного адміністративного права можна визначити як формування партнерської взаємодії демократичної, правової держави та громадянського суспільства згідно

з людиноцентристською ідеологією на основі європеїзації доктрини й адміністративних норм з урахуванням автентичних традицій вітчизняного адміністрування.

Ключові слова: трансформаційний процес, тенденції розвитку, автентичні традиції, європеїзація адміністративного права, західноєвропейський контекст.

CONTENT OF THE CONCEPT “VECTOR OF DEVELOPMENT OF ADMINISTRATIVE LAW OF UKRAINE”

Bulka Maryna Serhiivna,
Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor,
Head of the Claims and Litigation Work Sector
of the Department of Analytical and Legal Work of the Supreme Court,
Associate Professor at the Department of Civil, Economic, Administrative Law and Law
Enforcement
Institute of Law and Social Relations
Open International University of Human Development “Ukraine”
yfim@ukr.net
orcid.org/0009-0007-4647-8199

Purpose of the article is to define the content of the concept of “development vector of administrative law of Ukraine”.

Methods. For this, one should turn to general theoretical techniques. A significant role in the methodology of formulating the content of legal categories and concepts is assigned to the “classical” principles of scientific knowledge, including: comprehensiveness of research, comprehensiveness, historicism.

Results. It has been established that the meaning of the concept “development vector of the administrative law of Ukraine” is based on the meaning of the category “transformational process”. It can be understood as radical changes in the nature, structure and functioning mechanisms of state power, the political system, and the administrative sphere, as well as the achievement of a qualitatively new state. It was determined that the transformation process is not an aimless movement. An important role is played by the formation of its development vector. The concept of a vector is defined as a quantity characterized by a direction. It was determined that after the restoration of Ukraine’s independence, people-centered provisions were recognized as the ideological foundations of administrative law. There has been a transformation of the administrative-command law into a branch that normatively defines and regulates the rights and obligations of state activity in relation to interaction with civil society, is a tool for the functioning of a democratic, legal state. It was determined that the experience of implementing democratic patterns of those states that received positive results of their verification, in particular the Europeanization of the doctrine of administrative law and its normative component, is important in shaping the development vector of administrative law. It is indicated that it is worth keeping a balance between the use of positive experience and the general copying of provisions of the doctrine and practice of other states. It has been established that the development of domestic administrative practices and legislation is long-winded, researched by scientists, its division into: the times of Kyivan Rus and the Galicia-Volyn Kingdom; the Lithuanian-Polish era; the Cossack-Hetman era; the period from the end of the 19th century until 1917; the period of the Ukrainian Republic (1917–1920); the period of Soviet occupation; the period of restoration of Ukraine’s independence. The development of the scientific component of the domestic doctrine of administrative law is continuous, continued in the works of public and church figures, scientists, and teachers. In some historical periods, it was different from state legal practice for objective reasons. The historiographical analysis of the domestic doctrine shows that during its development it was in a contextual relationship with the Western European doctrine, but not identical to it. Authentic traditions of Ukrainian administration were formed in a contextual relationship with Western European doctrine. Advanced approaches and ideas were developed at all stages of development. Magdeburg law and traditions of Lithuanian and Polish administration had an impact. The positions of domestic church figures on state power were of great importance in the development of the scientific component and in the applied development of statehood. The philosophy of Kosacks played a leading role in the formation of authentic Ukrainian traditions of administration. After the restoration of Ukraine’s independence, there is a return to authentic domestic regulations and administrative practices. Trends in the development of theory and practice in the administrative field appear around the vector. To define them, it is necessary to rely on the general foundations of the category “development trends” as “the direction of the development of some phenomenon, thought or idea, the implementation of the law according to its inherent logic of movement”.

Conclusions. The vector of development of modern administrative law can be defined as the formation of a partnership between a democratic, legal state and civil society according to a human-centered ideology based on the Europeanization of doctrine and administrative norms, taking into account the authentic traditions of domestic administration.

Key words: transformational process, development trends, authentic traditions, Europeanization of administrative law, Western European context.

Вступ. Тривалий час вітчизняне адміністративне право перебуває у стані системної трансформації, параметри якої визначаються процесами розвитку громадянського суспільства та формування демократичної, правової держави. Як влучно констатувала ще на початку 2000-х рр. О. Андрійко, хоч адміністративне право в більшості країн світу вважається однією з основних галузей права, його поступ проходить досить повільно, правова наука України пластично формує думку щодо предмета, цілей і завдань адміністративного права, основних його інститутів та їх визначеності (Андрійко, 2003: 258–260). Як слушно зауважив С. Стеценко, адміністративне право – одна з фундаментальних галузей права України, що є порівнянною з такими галузями, як конституційне, кримінальне, цивільне право, визначає основні засади діяльності держави, державних органів, посадових осіб. Адміністративне право вивчає законодавство, яке за обсягом значно перевищує законодавство будь-якої іншої галузі права. Виходячи з його фундаментального характеру, необхідно усвідомлювати роль, яку воно відіграє в системі права України. Норми адміністративного права регулюють суспільні відносини в таких сферах, як функціонування державної влади загалом, виконавчої влади, місцевого самоврядування, публічного регулювання у сфері оборони, економіки, освіти, охорони здоров'я, закордонних і внутрішніх справ тощо (Стеценко, 2018: 26).

Мета статті – визначення змісту поняття «вектор розвитку адміністративного права України».

Для цього варто звернутись до загальнотеоретичних прийомів. Значну роль у методології формулювання змісту правничих категорій і понять відведено «класичним» принципам наукового пізнання, серед яких: усебічності дослідження, комплексності, історизму. На всіх етапах варто звірятись із положеннями щодо об'єктивної зумовленості обраних методів дослідження його предметом.

1. Трансформаційний процес

Вітчизняні науковці звертаються до аналізу причин тривалого «перетворення» адміністративного права. Так, неквапливий поступ адміністративного права пов'язують не лише з деякими організаційними та ресурсними складнощами державотворчих процесів, а і з факторами ментального характеру (Маслова, 2020: 118–128). Серед них: усталеність розуміння суті та призначення адміністрування, підсвідоме, кристалізоване за період тоталітарного режиму радянської окупації (Бажан, 2004: 395), несприйняття демократичних засад існування суспільства та держави або гіпертрофоване уявлення про них, рівень правової культури та правосвідомості у громадян, професійність представників державної влади, соціальна відповідальність тощо. Звісно, цей перелік передумов не є вичерпним, серед них є інші чинники, які можна узагальнити як формування громадянського суспільства та його інститутів, що фактично є квінтесенцією сучасного функціонування вітчизняної системи влади загалом (Маслова, 2020: 118–128).

Адміністративно-правова наука після відновлення незалежності України трансформувалась відповідно до положень демократичної, правової доктрини зі сфери державного управління в галузь права, що визначає механізм взаємодії держави та громадян (Божок, 2017: 181). Ця галузь права перебуває у стані політичної трансформації, зміни якої визначаються Концепцією адміністративної реформи в Україні (Ремесник, Єщенко, 2019: 61). Статусу фразеологічної константи набуло твердження про те, що нині в Україні формується нова ідеологія взаємин між державою та громадянином.

Більшість наявних у сучасній науковій літературі категорій, що мають відбивати динаміку розвитку державних, соціальних і політичних процесів, належним чином не розкривають їх реальне розмаїття, складність і багатомірність у сучасній українській державно-правовій дійсності. Продуктивним для аналізу змісту й особливостей сучасних соціальних, державно-владних і політичних процесів уявляється використання поняття «трансформаційний процес». Під ним можна розуміти кардинальні зміни характеру, структури та механізмів функціонування державної влади, політичної системи, адміністративної сфери, досягнення їх якісно нового стану. Поняття «трансформаційний процес» є нейтральним щодо оцінки динаміки та напрямів перетворень. Не маючи зайвого ідеологічного навантаження, воно дозволяє адекватно позначити та проаналізувати чинники, що впливають на характер перебігу та розвитку соціальних, державних, політичних процесів, з огляду на їхню варіативність і можливу непослідовність, зокрема, виявити основний вектор змін в адміністративній сфері, визначити тенденції у взаєминах держави та громадянського суспільства, а також особливості розвитку правосвідомості та правової культури (Пампура, 2017: 151).

2. Вектор розвитку

Трансформаційний процес – не безцільний рух. Важливу роль відіграє формування основного вектора розвитку. Поняття вектора (з лат. «той, що несе») визначають як величину, що характеризується напрямом (Лук'янюк, 2023). Для схематичного розуміння положень вітчизняної доктрини щодо розвитку адміністративного права можна використати цей термін.

Адміністративну галузь у вітчизняній науковій і практичній площинах обтяжено архаїчними поняттями державного панування та планування, спотвореного уявлення про доміную держави. Ці терміни минувшини, вочевидь, мали небагато спільного з доктриною демократичної, правової держави й активно використовувались у період радянської окупації. Після відновлення незалежності України сформовано демократичні положення адміністративно-правової доктрини, оновлено адміністративне законодавство. Визначено ідейними основами людиноцентристські положення, у трансформації адміністративно-командного «права державного управління» у галузь, яка нормативно визначає та регулює права й обов'язки державної

діяльності щодо взаємодії із громадянським суспільством, є інструментом функціонування демократичної, правової держави.

Важливим у формуванні змісту поняття «вектор розвитку адміністративного права» є досвід упровадження демократичних патернів тих держав, які отримали позитивні результати їх верифікації (Кудряченко, 2011: 91). Зокрема, ідеться про європеїзацію доктрини адміністративного права та її нормативної складової частини (Прокопенко, 2011). Фахівці наголошують, що державне адміністрування в Україні є однією із ключових сфер для досягнення умов і критеріїв членства в Європейському Союзі (далі – ЄС) (Рудік, 2013: 34–40). Починаючи із 2005 р. спостерігається виразна тенденція до поступового посилення впливу європейського права на зміст і спрямованість розвитку України шляхом уміщення елементів європейської зумовленості в контекст односторонніх або двосторонніх документів чи ініціатив. Однак, попри значний досвід ЄС у процесі інтеграції посткомуністичних країн, зберігається тенденція до висування нових, детальних умов для України. Ступінь обумовленості, яку ЄС застосовує до України, значно варіюється через непослідовність і високий ступінь непередбачуваності національної політики європейської інтеграції, а також унаслідок так званого «стомлення» від розширення, яке переживає ЄС після прийняття дванадцяти нових членів (Рудік, 2013: 40). Повільно, але невпинно поширення права ЄС створює суттєвий вплив на вітчизняне адміністративне право. Воно невпинно збагачується новим змістом.

Водночас варто тримати баланс між використанням позитивного досвіду й огульним копіюванням положень доктрини та практики інших держав. Для цього треба системно аналізувати процеси розвитку вітчизняного адміністративного права, їхню сутність і перспективи, постійно вдосконалювати науковий інструментарій, готувати нове покоління патріотично налаштованих фахівців у галузі права – це опосередковує формування автентичних положень адміністративної доктрини та практики.

У цьому контексті концептуального значення для розуміння правової природи сучасного вектора розвитку адміністративного права та нормативно-інституціональних засад державного адміністрування набувають положення про державу, правову державу та державну владу. Адміністративне право постає виразником правової природи держави та навпаки: сутність держави формує її адміністративне право, як сучасну юридичну галузь європейського змісту.

Розвиток вітчизняних адміністративних практик і законодавства – тяглий, досліджений науковцями, запропоновано його поділ на: часи Київської Русі та Галицько-Волинського королівства; литовсько-польську добу; козацько-гетьманську добу; період з кінця XIX ст. до 1917 р.; період Української народної республіки (1917–1920 рр.); період радянської окупації; період відновлення незалежності України. Розвиток наукової складової

частини вітчизняної доктрини адміністративного права – безперервний, тривав у працях громадських і церковних діячів, науковців, викладачів. У деякі історичні періоди був відмінний від державно-правової практики з об'єктивних причин. Історіографічний аналіз вітчизняної доктрини свідчить, що протягом розвитку вона перебувала в контекстному взаємозв'язку із західноєвропейською доктриною, однак не тотожна їй. Автентичні традиції українського адміністрування сформовано в контекстуальному співвідношенні із західноєвропейською доктриною. На всіх етапах розвитку опрацьовувались передові підходи й ідеї. Справили вплив магдебурзьке право та традиції литовського, польського адміністрування. Велике значення мали положення вітчизняних церковних діячів про державну владу в розвитку наукової складової частини й у прикладному розвитку державності. Провідну роль у формуванні автентичних українських традицій адміністрування відіграла філософія козацтва. На відміну від положень західноєвропейської доктрини, де стрижневими довгий час залишались ідеї абсолютної монархії, вітчизняні положення було спрямовано, здебільшого, на формулювання ідей автентичної козацької державності. Після відновлення незалежності України відбувається повернення до автентичних вітчизняних положень і практик адміністрування.

Підтримуючи науковий дискурс, правники, зокрема історики права та держави, вирішують питання: відбувається перехід від примату тоталітарної держави-управлінця періоду радянської окупації до демократичних, правових стандартів адміністрування періоду після відновлення незалежності України чи повернення до традиційних автентичних українських положень і практик адміністрування?

Варто зафіксувати думку про те, що адміністративна галузь перебуває у процесі трансформаційного перетворення наукової основи, ідеології та практики взаємодії держави та громадянського суспільства, переходу від патерну примату тоталітарної держави-управлінця періоду радянської окупації до демократичних, правових стандартів адміністрування після відновлення незалежності України. Важливу роль у змісті вектора розвитку адміністративної галузі відіграє контекст західноєвропейської доктрини, європеїзація адміністративного права у практичній площині.

Навколо вектора постають тенденції розвитку доктрини та практики адміністративної галузі. Для визначення відповідних тенденцій необхідно спиратись на загальні основи категорії «тенденції розвитку». В енциклопедичній літературі визначено тенденцію як «напрямок розвитку якогось явища, думки чи ідеї, здійснюванню закону за внутрішньою притаманною йому логікою руху» (Бажан, 1984: 194). У застосуванні процесу прогнозування як інструменту дослідження необхідно враховувати наявність двох типів зв'язків та взаємозалежностей між різними явищами та їхніми ознаками – функціонального та кореляційного (Моїсеєв, 2008: 196–201).

Висновки. Вектор розвитку сучасного адміністративного права можна визначити як формування партнерської взаємодії демократичної, правової держави та громадянського суспільства згідно з людиноцентристською ідеологією на основі європеїзації доктрини й адміністративних норм з урахуванням автентичних традицій вітчизняного адміністрування. Саме навколо цього вектора постають тенденції розвитку теорії та практики адміністративної галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійко О. Питання розвитку адміністративного права України та окремих його інститутів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. № 19. С. 258–260.
2. Бажан О. Дисидентські (опозиційні) рухи 1960–1980-х рр. в Україні. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (гол.) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка. 2004. Т. 2. С. 395.
3. Божок С., Божок Д. Особливості сучасного стану та перспективи розвитку адміністративного права та процесу. *Сучасні проблеми адміністративного права та процесу*: тези доповідей учасників Усеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 30 червня 2017 р. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. адмін. права і процесу ф-ту № 3. Харків, 2017. С. 181–184.
4. Лук'янюк В. Вектор. *Словник іншомовних слів*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%E2%E5%EA%F2%EE%F0> (дата звернення: 28.06.2023).
5. Кудряченко А. Верифікація. *Політична енциклопедія* / редкол.: Ю. Левенець (гол.) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 91.
6. Маслова А. Концепція людиноцентризму в адміністративному праві: передумови виникнення, зміст та нормативна основа. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2020. С. 118–128. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2020/4/18.pdf> (дата звернення: 23.06.2023).
7. Пампура М. Види трансформаційних процесів у сучасній державі. *Сучасні проблеми адміністративного права та процесу*: тези доповідей учасників Усеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 30 червня 2017 р. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. адмін. права і процесу ф-ту № 3. Харків, 2017. С. 150–152.
8. *Правова статистика*: підручник / Є. Моїсєєв та ін.; за заг. ред. О. Джузи. Київ: Атіка, 2008. 392 с.
9. Процес європеїзації та його вплив на публічне адміністрування в Україні: навчальний посібник / Л. Прокопенко та ін. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2011. 123 с.
10. Ремесник Т., Єщенко М. Сучасні проблеми адміністративного права в Україні. *Право та державне управління*. 2019. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/tom_1/12.pdf (дата звернення: 23.06.2023).
11. Рудік Н. Вплив процесу європейської інтеграції на європеїзацію державного управління в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2013. № 1. С. 34–40.
12. Стеценко С. Сучасний погляд на предмет адміністративного права. *Питання адміністративного права*. Кн. 2 / відп. за вип. Н. Писаренко. Харків: ТОВ «Оберіг», 2018. 182 с.
13. Тенденція. *Українська радянська енциклопедія*: у 12 т. / за ред. М. Бажана. 2-е вид. Київ: Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1977–1985. Т. 11. 1984. С. 194.

REFERENCES

1. Andriiko, O.F. (2003). Pytannia rozvytku administratyvnoho prava Ukrainy ta okremykh yoho instytutiv [The question of the development of the administrative law of Ukraine

and its individual institutions]. *Aktualni problemy derzhavy i prava – Actual problems of the state and law*. № 19. P. 258–260 [in Ukrainian].

2. Bazhan, O.H. (2004). Dysydentski (opozytiini) rukhy 1960–1980-kh rokiv v Ukraini [Dissident (opposition) movements of the 1960's–1980's in Ukraine]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy*: u 10 t. – *Encyclopedia of the History of Ukraine*: 10 v. / redkol.: V.A. Smolii (holova) ta in.; Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. K.: Naukova dumka. V. 2. P. 395 [in Ukrainian].

3. Bozhok, S.H., Bozhok, D.H. (2017). Osoblyvosti suchasnoho stanu ta perspektyvy rozvytku administratyvnoho prava ta protsesu [Features of the current state and prospects for the development of administrative law and process]. *Suchasni problemy administratyvnoho prava ta protsesu: tezy dop. uchasnykiv Vseukr. nauk.-prakt. konf. – Modern problems of administrative law and process: theses addendum. participants of the All-Ukrainian science and practice conf.* / MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav, kaf. admin. prava i protsesu f-tu № 3. Kharkiv. P. 181–184 [in Ukrainian].

4. Lukianiuk, V. (2023). Vektor [Vector]. *Slovnyk inshomovnykh sliv – Dictionary of foreign words*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%E2%E5%EA%F2%EE%F0> (data zvernennia: 28.06.2023).

5. Kudriachenko, A. (2011). Veryfikatsiia [Verification]. *Politychna entsyklopediia – Political encyclopedia* / Redkol.: Yu. Levenets (holova), Yu. Shapoval (zast. holovy) ta in. K.: Parlamentske vydavnytstvo. P. 91.

6. Maslova, A. (2020). Kontsepsiia liudynotsentryzmu v administratyvnomu pravi: peredumovy vynykennia, zmist ta normatyvna osnova [The concept of people-centeredness in administrative law: prerequisites for its emergence, content and normative basis]. *Jurnalul juridic national: teorie si practica – Jurnalul juridic national: theory and practice*. P. 118–128. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2020/4/18.pdf> (data zvernennia: 23.06.2023).

7. Pampura, M.V. (2017). Vydy transformatsiinykh protsesiv u suchasni derzhavi [Types of transformational processes in the modern state / Contemporary problems of administrative law and process]. *Suchasni problemy administratyvnoho prava ta protsesu: tezy dop. uchasnykiv Vseukr. nauk.-prakt. konf. – Modern problems of administrative law and process: theses addendum. participants of the All-Ukrainian science and practice conf.* / MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav, kaf. admin. prava i protsesu f-tu № 3. Kharkiv. P. 150–152 [in Ukrainian].

8. *Pravova statystyka* (2008) [Legal statistics]: pidruch. / Ye.M. Moiseiev, O.M. Dzhuzha, V.V. Vasylevych ta in.; za zah. red. profesora O.M. Dzhuzhy. K.: Atika. 392 p. [in Ukrainian].

9. Prokopenko, L.L., Rudik, O.M., Rudik, N.M. (2011). Protse yevropeizatsii ta yoho vplyv na publichne administruvannia v Ukraini [The process of Europeanization and its impact on public administration in Ukraine]: navch. posib. Dnipropetrovsk: DRIDU NADU. 123 p. [in Ukrainian].

10. Remesnyk, T.S., Yeshchenko, M.H. (2019). Suchasni problemy administratyvnoho prava v Ukraini [Modern problems of administrative law in Ukraine]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia – Law and public administration*. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/tom_1/12.pdf [in Ukrainian].

11. Rudik, N.M. (2013). Vplyv protsesu yevropeiskoi intehratsii na yevropeizatsiiu derzhavnoho upravlinnia v Ukraini [The influence of the process of European integration on the Europeanization of public administration in Ukraine]. *Aspekty publichnoho upravlinnia – Aspects of public administration*. № 1. P. 34–40 [in Ukrainian].

12. Stetsenko, S.H. (2018). Suchasnyi pohliad na predmet administratyvnoho prava [A modern view of the subject of administrative law]. *Pytannia administratyvnoho prava – Issues of administrative law* / vidp. za vyp. N.B. Pysarenko. V. 2. Kh.: TOV "Oberih". 182 p. [in Ukrainian].

13. Tendentsiia (1984) [Trend]. *Ukrainska radianska entsyklopediia – Ukrainian Soviet encyclopedia* 12 v. / za red. M. Bazhana. 2 vyd.K.: Holovna redaktsiia Ukrainkoi radianskoi entsyklopedii. V. 11. P. 194 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.09.2023.
The article was received 5 September 2023.